

Estiu 2013

Recuperant el dret ₁

Solange Hilbert

Advocada a IACTA, cooperativa d'assessorament jurídic i transformació social

@IactaSocioJurid

En ocasions, quan parlem de dret, ens sembla que no sempre estem parlant de drets; o almenys, no sempre tenim la sensació de que s'estiguin defensant els nostres drets i, el que és més important, no sempre pensem que s'està fent justícia.

Aquesta és la premissa sobre la qual repensem, intentant recuperar, el dret. Però la nostra història s'inicia abans, molt abans, d'arribar a aquesta conclusió.

Durant els anys de creixement i bogeria econòmica irreflexiva, algunes persones (una paupèrrima minoria) vam continuar treballant per avançar en la democràcia, per millorar en els drets de les persones i perquè aquells col·lectius que no gaudien de la mal anomenada bonança poguessin arribar a ser considerats com a subjectes que haurien de tenir els mateixos drets. M'estic referint a col·lectius com les persones estrangeres (no ciutadans de segona), les persones preses, dones en situació de risc social, persones sense llar, etc.

Des d'algunes entitats del tercer sector, així com des de moviments socials, les companyes que subscriuim aquest text ens vam dedicar a exercir el dret des d'una altra perspectiva. Una mena d'infrajuristes que tractàvem de que aquell conjunt de drets que es reclamaven des de l'època franquista i que es van anar construint (amb més o menys encert i mesura) es trobessin a l'abast de tota la població. En aquest context ens erigim en juristes socials, un terme, perquè no dir-ho, d'invenció pròpia i no contemplat des del propi Col·legi d'Advocats, que significa i implica un canvi de paradigma en l'exercici del dret.

Així, aquestes advocades ens vam anar adonant que el dret no és en cap cas una ciència, que els tecnicismes jurídics només allunyen a les persones de les seves pretensions, que finalment les persones que reclamen els seus drets volten com baldufes sense saber ni entendre què està passant ni perquè està passant i per quina raó les seves legítimes pretensions son ateses o no. Tot això crea un clima de desconfiança en la justícia i de fet, allunya la verdadera justícia del justiciable, que acaba sent el més oblidat en el sistema teatral jurídic que es forma al seu voltant.

Durant aquests anys, aquesta ha estat la situació, sobretot, de les persones més vulnerables socialment, però des de la mal anomenada crisi econòmica, això s'ha estès a més estrats socials. Probablement perquè les circumstàncies de vulnerabilitat o exclusió s'han socialitzat i més persones i col·lectius han començat a trobar que la justícia no era tant justa i que no senten que en cap cas es defensin els seus drets.

Aquest canvi de paradigma implica que l'advocat/da que assessora (en gran mesura es va tractar d'assessorament jurídic a aquests col·lectius davant la impossibilitat de què les entitats, finançades pel poder públic, intervinguessin en processos judicials) ho fa de manera que no és el protagonista de la història. Es tracta del retorn del "dret" que no és patrimoni de les institucions ni governamentals ni judicials, ni dels operadors jurídics, sinó de les persones sobre les quals recau. Perquè allò que compta són les seves vides, la seva llibertat, la seva vida en família, la seva salut, el seu desenvolupament personal, laboral i social en un lloc...

En aquest context ens situem nosaltres, impulsant un projecte que hem anat madurant, basat en l'experiència, en la reflexió i en l'estudi on situem a les persones com a protagonistes de la seva pròpia reclamació de dret. Poc a poc, però, anem trobant advocades que, tot i exercir el dret en forma més tradicional, ho anaven fent (també sent una minoria) amb sensibilitat social, personal i col·lectiva. Amb aquestes persones (i algun col·lectiu) ens anem trobant i creem vincles que no fan més que enriquir el propi projecte.

Per això, i arrel de l'experiència viscuda i la maduració d'aquestes idees estem creant entre diverses juristes socials un projecte cooperatiu sense ànim de lucre dedicat al món jurídic social i que, a través de la formació, l'exercici del dret, la mediació i altres formes innovadores i alternatives d'intervenció jurídica, promou la transformació del dret per tal de contribuir a la justícia social. La figura jurídica en la que ens constituïm (cooperativa sense ànim de lucre) no és en absolut casual, sinó que respon també a la mateixa lògica de no competència i de construcció cooperativa en la qual les relacions són de col·laboració i que situen la vida de les persones al bell mig de qualsevol àmbit de la nostra activitat, en aquest cas, del plànol laboral. Aquesta perspectiva des del guanyar-guanyar, com a tècnica de la resolució pacífica de conflictes i que és bàsica per a una cultura per a la pau i per a la construcció d'unes relacions personals i col·lectives basades en l'empatia i l'assertivitat, forma part de l'ideari en el qual ens fonamentem i que també és base de la figura del cooperativisme.

Com ho fem? Doncs promovent processos d'emancipació social de les persones i col·lectius, acompanyant al seu empoderament per a que "recuperin el dret i els drets". Per això, és necessari que els nostres processos siguin sempre des del prisma d'una perspectiva integral.

Aquesta perspectiva integral es tradueix en la intenció d'abordar les diferents problemàtiques (que poden ser plantejades en forma jurídica, en un primer moment) amb un equip multidisciplinari de professionals perquè les persones i col·lectius no entenen (ni han de fer-ho), quan s'està vulnerant el seu(s) dret(s), (o) si una acció, sentiment o qualsevol altre input que forma part del conjunt de la problemàtica encaixa dins la lògica jurídica o no. Qui pot dir què és i què no és important en la vida, en el problema de la persona? En general la llei i la seva interpretació, des de la lògica científista, interpreten què és i que no és important per al procés; però nosaltres considerem que finalment la importància dels fets s'ha de mesurar en funció de com ho viuen la persona o col·lectiu implicats, i del valor que donen a cadascun d'aquests fets. Perquè l'objectiu final no és el de cercar la justícia? Si així ho entenem, hem de fomentar que aquesta sigui rebuda i acceptada pel subjecte que la cerca.

En un altre ordre de coses, i des d'un enfocament més "macro", creiem que en aquests moments la població d'aquest país constitueix una societat formada i informada, i que, davant el context econòmic actual una gran part ha començat a veure els usos i abusos que des del món de la política i l'economia s'han donat davant la nostra passivitat. Vam estar vivint en un món on hem concedit la gestió de gran part de les nostres vides sense conèixer què es feia ni com es feia, sense qüestionar-nos res ni del nostre model econòmic ni del social.

Tenint en compte aquest funcionament generalitzat de "cessió" de tot allò del que no ens hem volgut ni ens han deixat responsabilitzar, el nostre plantejament en el camp jurídic és de co-responsabilitzar dels processos judicials a les persones i col·lectius afectats, sent aquests, de nou protagonistes de les seves pròpies històries. Així, la intervenció jurídica es transforma en una "traducció" del llenguatge jurídic perquè el protagonista de la seva història pugui decidir amb tots els elements què vol i què no vol fer a cada moment. D'aquesta manera, les decisions deixen de ser estrictament jurídiques per passar a ser el que han de ser, decisions vitals; decisions que es prenen d'una forma cooperativa i no des de la posició de l'advocat/da que amb la seva expertesa i des d'una posició altiva respecte de la persona que té davant (per la posició social, per la vestimenta, per l'actitud en ocasions agressiva, de voler matxucar al "contrari"....) va decidint quasi unilateralment tot allò relatiu a la reclamació dels drets del client o clienta.

A títol d'exemple pràctic, venim realitzant amb persones estrangeres que volen regularitzar la seva situació al país i que tenen situacions similars formacions a tot un grup de com demanar cita prèvia, quina documentació aportar, explicant la lògica de la norma i les possibles conseqüències que pot tenir (denegacions, raons, i recursos). Així, aconseguim que entenguin el procés, es crea un grup de suport, la consulta amb l'advocada és més econòmica i per tant, és la llavor de la transformació social. Tot això, sens detriment de poder realitzar posteriors consultes personalitzades i de què la redacció i presentació de l'eventual recurs la realitzem nosaltres. Estem posant en pràctica (i altres que encara no n'hem tingut l'oportunitat) altres iniciatives per tal de materialitzar el discurs més teòric; així altres experiències són també la formació en dret (i drets) a professionals que intervenen amb col·lectius de risc social, i ho fem de manera participativa, en grups debat, o bé la intenció d'incorporar una psicòloga a l'equip que pugui fer recolzament psicosocial durant l'eventual procés judicial a la persona, o bé dinàmiques grupals si es tractés d'un col·lectiu.

Fins ara ho hem estat fent amb les persones que ateníem des de les entitats, com ja hem explicat, persones en risc d'exclusió social, per tal d'acompanyar al seu empoderament progressiu i des d'una perspectiva que, en molts aspectes hem après de disciplines com l'educació social. I ara, en aquests moments, els ciutadans i ciutadanes (entès en sentit ampli) d'aquest país comencem a tenir la necessitat de que ens retornin els nostres drets perquè els puguem gestionar i perquè el dret, tal i com s'ha estat entenent, torni a apropar-se al concepte de justícia.

Veurem si poc a poc altres disciplines comencen a integrar-se dins el projecte cooperatiu i també si les i els Col·legues de professió, que viuen a la vegada, el pes de la responsabilitat absoluta de la vida de la persona a la que representen, poden anar fent aquest canvi cultural en la forma

d'exercir el dret. Per això necessitem forces, necessitem participació i que ens ajudeu a co-
construir un nou model de justícia.

